

Tot el que cal saber abans de marcar els primers passos

¿Vols ballar amb mi?

Les tradicions, que tornen, han tornat a fer del ballar un costum social valorat. Aquest mini-diccionari us ajudarà a iniciar-vos-hi.

No és fins al renaixement que el ball pren una forma social i es transforma en una combinació de gust i exercici físic, amb un component comunicatiu, lúdic i social important. De llavors ençà, es troba a faltar un manual que aplegui criteris, homologui conceptes i sistematitzi "passos, figures i terminologia" (D. Sacz). Aquest Diccionari del ball (en edició resumida) intenta posar-hi el seu granet de sorra.

Accent. Subratllat d'una nota o d'un pas de ball en un compàs.

Adorn. Moviment senzill realitzat en un o dos temps de compàs que serveix per decorar una frase o figura. Tipus: tocs (de canvi, de mà...), cops de peu, elevacions, flexions, rebots (de cama, de maluc...), cops de peu *quicks*, *rags stamps*, arrossegades, ruptures, petament de dits, picades de mà, cops de cap...

Ball de societat. Els precedents del que, a partir del segle XIX, acabaran configurant el nou ball de societat (l'home serà l'encarregat de coordinar música, moviment de peus i braços, i d'entendre's amb la parella —amb una mena de llençatge físic), són la *volta* italiana, la *panyola* francesa i la *zarabanda* espanyola. Hi ha un terme "ball de Saló" acadèmic (on es respecten direccions i se segueixen unes normes socials estrictes), i un de popular, reflex de la manera de ser de cada poble. La història del ball de societat és rica en noms i formes. A principis de segle es balla el vals, la masurca, la polca, el *scottish*, la *java*, el *pas-doble* i el *chotis*, els *danzones*, *havaneres*, *pericones*, *machichas* i rumbes que arriben de Llatinoamèrica, i el tango, que arriba de Buenos Aires. Després, serà el *fox-trot* (amb les seves variants) i el xarleston (anys 20). Els 30 seran els anys del *swing* (*jerry-bug*, *blac botton*, *big apple* i *jitterburg*), però també del blues i el *boogie-*

woogie. Els 40 i 50 són per al claqué, el jazz i la rumba (havia perdut part del primitivisme eròtic que un dia la va proscriure), es posa de moda el bolero, la samba i el *cha cha cha* (per aquest ordre) i també, però menys, la *guaracha*, el *porro*, el *merengue*, la *cumbia*, el *baiao*, el *calypso*, la *conga*, el *beguine* i el *jive*. Entre els 50 i els 60 sorgeix el *rock and roll*, es posen de moda els balls en fileres, i el *twist* trenca les tradicionals pautes del ball de saló. Els 60 veuen sorgir la *pachanga*, el *surf*, la *raspa* i la *yenka*. Els 70 són per a la música *disco* (amb totes les seves variants); els 80 per al *break-dance*, el *tecno*, el *pogo*, l'*acid*, la *lambada*, el *rap* i el lent ressorgiment dels balls de saló; i els 90, per a la *soca*, el tango i el mambo de nou.

Bolero. D'origen popular andalús i de compàs 3/4, sobresurt a finals del segle XVIII. Trist, amatori i lènguid, es pot ballar amb sèries combinades de cinc passos (LLRRL), amb pocs desplaçaments i contínues arrossegades i aturades. A les Antilles és una cançó i dansa tradicional de ritme binari i sincopat. Varietats: bolero espanyol, bolero-son, bolero brasiler. A Mallorca és ballat per grups folklòrics (boleros). Diferent en sentiment i significat és la rumba-bolero (v. "Rumba").

Boogie-woogie (Boogie-rock). Procedent del jazz i d'una estructura harmònica derivada del blues, es caracteritza per la repetició vigorosa i constant d'un motiu de vuit notes (8/8). Sol ballar-se a pas per temps i seguits balancejos, girs i passades.

Bossa nova. Música ballable originària de Brasil caracteritzada per un ritme marcat, un acompanyament dissonant i una línia melòdica més aviat indefinida. Derivada de la samba, i amb clares influències del jazz, neix a principis del 50 (Antonio Carlos Jobim la inclou al film *Orfeo*) i es

popularitza als 70. Pròpia dels medis urbans, es balla saltant sobre un peu i sobre l'altre, i encreuant les cames (endavant i endarrere).

Calypso (Calipso). Cançó i música típica de l'illa de Trinitat. La seva història es remunta als carnivals de principis del XIX. De ritme lent i lletra, sovint, improvisada segueix la forma d'una balada amb un llenguatge híbrid i col·loquial, i presenta fogueres i fets locals amb tractament satíric. La música es basa en un ritme sincopat i una melodia senzilla. El *cuarto* i les maraques són els seus instruments. Es popularitzà a finals dels anys 50 (el 57 es posa de moda a Nova York, i arriba a substituir el rock).

Canvi de mà: Variació en la posició de mans que permet diferents figures. Tipus: Per dalt, lliscat per davant, de costat; i desencreuades per dalt, per l'esquena i per l'espatlla.

Cha cha cha: Dansa derivada del mambo lent (*cuban-system*) i difosa pels EUA, de compàs 4/4 i velocitat entre 32-34 compassos per minut. De ritme marcat i insistent, es va fer ràpidament popular (anys 50) gràcies a la seva senzillesa i originalitat. Es pot ballar separat o en parella (positura clàssica, oberta -a una mà o per la cintura- o tancada), al lloc o amb desplaçament, marcant el moviment de malucs (*chassé -cha cha cha*). Són característics els "balancejos encreuats" i la figura "New York", que defineix els canvis de postura oberta. Bàsic (RRRL, en 4 temps), marxa (endavant o endarrere -passant o no), lateral (creuant -de forma oberta, tancada o oposada- o no), balanceig, semiquadre i girs i toms en els dos sentits. Solen fer-se en els passos lents.

Compàs. Unitat de mesura del temps musical que permet organitzar esquemàticament el ritme. Són anomenats binaris, ternaris o quaternaris, segons que siguin formats per un nombre de subunitats divisible per 2, per 3 o per 4. Tipus: compàs simple i compost.

Conga: Ball originari de Cuba que serveix per tancar festes, actualment. Els executants segueixen els compassos de la música en fileres (senzilles o dobles) amb rítmics moviments de malucs i colps de peu laterals.

Coreografia. Conjunt de passos de ball i figures harmonitzades amb la músi-

ca i altres elements de l'espectacle.

Corrido. Espècie de romanços de cec mexicans que refereixen episodis divertits i gestes d'alguns dels seus herois a ritme de marxa. Els desplaçaments solen ser més llargs i les figures més simples que al pas-doble.

Cumbia (Kumbia). Ball típic de Colòmbia emparentat amb el *cumbé* (dansa indígena de Guinea Equatorial). La coreografia distribueix homes i dones en parelles soltes (la dona adopta una actitud evasiva davant el constant setge de l'home, de qui es defensa amb torxes o espelmes). Es pot ballar amb una combinació de 4 passos (LLRR), accentuant el moviment de malucs i espatlles i arrossegant els peus. La manifestació més típica d'aquest ball la trobem a Cartagena de Indias.

Direcció. Línia que indica el costat cap al qual un es desplaça. Hi ha sis direccions a l'espai: a dalt, a baix, enrere, endavant, dreta i esquerra.

Disco dance. Neix a finals dels 70. En principi, era molt acrobàtic (amb molts girs, toms i aixecades). Es pot ballar sol o en parella seguint el baix dominant.

Efecte. Formes de realçar una figura. Tipus: efecte d'espill (els dos ballarins realitzen els mateixos moviments simultàniament però en ordre oposat), d'ombra (un dels ballarins repeteix el moviment del company en forma d'eco), i de contrast (la parella realitza moviments diferents alhora).

Enllaç. Formes d'unir-se: Per dalt (des d'una posició lateral), per darrere, i enrotllat (des de posició d'esquena).

Figura. Sèrie de moviments realitzada sobre la base d'un o més passos, adaptable a diferents balls (amb matisos). Segons la seva complexitat pot dividir-se en: figures simples (punteig, fons, encontre, redoblament, acuit, creu, escala, vuit colp de peu, saltada, quadre, balanceig, creuada, passejada, gir (v. "Gir"), salt, *brisé* o moviments de maluc), o compostes (combinacions de figures simples: la ploma, la capa, el capot, el llis, el túnel, l'encalç, tisorra, encontre, separació, agenollat, contemplació, molinet, tomb, gir, encadenat, salt, caiguda, canvi de parella...). Segons l'ordre en què es facin es divideixen en: consecutives (quan es fan en el mateix sentit), continuades (quan es repeteixen sense in-

El ball de discoteca es va popularitzar a finals dels setanta, i en l'actualitat ha deixat de ser tan acrobàtic com al principi.

ARXIU

terrupció) i intercalades (quan hi ha passos de marxa o laterals en una seqüència).

Fox-trot. Ball d'origen americà (1912) germà del *ragtime* que acabà convertint-se en el més popular dels balls de societat de Nord-amèrica (a Europa topà amb els seguidors de Strauss). Habitualment de 4/4, donà diferents variants en funció del *tempo*. Sol ballar-se combinant passos lents (de dos temps) i ràpids (d'un). Altres possibilitats: LLRL en 1,5 compassos, o RRL (ritme anapèstic). Als concursos són molt usuals passos colpejats, saltats i puntejos. Modalitats: *Social fox (fox medium)*: té entre 45-48 compassos per minut i requereix molt d'espai (grans desplaçaments). L'estil *crush* sorgeix de l'adaptació a pistes petites (supleix la manca d'espai amb passos ràpids i girs); *quickstep*: de 50-52 compassos per minut (4/4). El pas bàsic combina quatre passos en tres temps (LLRR, LLRL –ajuntant el tercer); *slowfox*: de 28-30 compassos (una mica més lleuger que el blues –38 c/m). Es balla amb passos llargs i lliscats (LLRRL), de forma *straight* ('correcte', 'social', 'sense calor') o *hot* (passos més marcats i fantasiosos). Figures: semiquadre, trenat, encreuada, quart de volta i encadenat.

Gir. Rotació entorn d'un eix (els braços ajuden a prendre impuls i completen la figura). Tipus: Segons el sentit (dreta o esquerra), el desplaçament (lateral, de marxa o al lloc), els passos (v. "Punt"), la direcció, la velocitat, la forma de començar (oberts, tancats o oposats), la posició de la parella (frontal, oberta o de costat), els braços (a una mà: girs sota el braç, de fuet,

en espiral; a dues mans: de corró o enrotllat amb molinets o sense), l'origen de l'impuls (braços o palmells), la forma (encreuat, amb *fouetté*, amb caiguda, a l'aire...) o com es repeteixin (consecutius, compostos o intercalats).

Jive (Jump). Forma ultraballable del jazz dels anys 40 (es basava en la secció de metall de grups i orquestres), saltada i amb pronunciats moviments de maluc, ressorgida –especialment a Anglaterra– després de l'èxit obtingut per Joe Jackson (1981) amb la recreació del clàssic de Cab Calloway *The jumpin' jive*.

Lambada. De ritme semblant a la *cumbia* i arranjaments de música de discoteca (baix dominant), sol ballar-se en parella (molt junta) amb combinacions de tres passos (laterals i balancejos marcant malucs). El grup Kaoma la va posar de moda a França l'any 89.

Línia de ball. Línia imaginària situada al voltant de la pista per la qual evolucionen les parelles.

Mambo. Ball d'origen cubà on trobem barrejats ritmes de rumba i de *swing* (abundància d'instruments metàl·lics i de percussió). Agafa del jazz l'estructura de tres passos ràpids seguits d'un temps de pausa, i de la rumba els moviments de maluc. Fou introduït a Europa els anys 50. De ritme sincopat i compàs 4/4 troba en Pérez Prado el seu rei. Hi ha diferents formes de ballar-lo. El mambo lent té de 56 a 60 compassos per minut, i el seu pas bàsic (LRR –davant– darrere amb el mateix peu i ajuntant) s'utilitza, també, en la "rumbabolero" (*cuban-system*). Altres passos: marxa (davant-davant-junts), semiquadre, encadenat i ruptura (en 6 passos i pausa al final del primer dels dos compassos).

Merengue. Ball popular de la República Dominicana amb poques figures derivat de la rumba (antecedent: *pachanga*). La parella el balla molt junt. Passos: bàsic (a pas per temps de compàs, arrossegant un peu amb moviment de maluc i peu oposat i juntant –tant en marxades com en laterals), gir, balanceig i redoblament (sèrie de passos ràpids en qualsevol sentit i direcció). Antigament es ballava sobre un maluc; actualment, es balla sobre els dos.

Milonga: Cançó sud-americana de ritme binari (2/4) amb una gran càrrega de música africana (*candombe*), procedent de la *guajira* flamenca i cubana, que guarda una

certa semblança amb l'havanera. Amb poques figures, més ràpida, primitiva i picada que el tango, n'és la base. Sol ballar-se amb una combinació de tres passos.

Pas. Moviments consistents a transferir pes (amb desplaçament o sense) a un peu. També defineix una seqüència de passos (v. "Pas creuat"). Tipus: bàsic (defineix un ball determinat), aturat, picat, encaixat (un peu no avança l'altre), punteig, creuada, trena, salt, gir, lligat, encadenat, semiquadre, balanceig, lateral, de punta (i taló), d'enllaç, de ruptura...

Pas-doble. Dansa i marxa militar de 60-62 compassos/minut molt popular a Castella, Andalusia i Amèrica Llatina (1920), de ritme binari i escrita en compàs 6/8 (a temps/pas per compàs –pas doble). Relacionat amb el *garrotín* (ball de parella amb matís gitano, de ritme viu i repetitiu) i origen espanyol, és a França on es desenvolupa com a ball de saló. Es balla amb passos curts i els peus lliscant (mai, trepitjant). L'home sol desplaçar-se endavant, començant amb la cama esquerra. La dona, al revés. Existeix una gran diferència entre el pas-doble popular i el d'exhibició (el noi pren l'actitud d'un torero i la noia la bellugadissa de capa). Passos: bàsic (marxa), colpejat (per començar figura amb el mateix peu o recuperar pas perdut), aturat, trenat, encreuat, encadenat, semiquadre (encreuat o no, en posició frontal o oberta), balanceig i gir (amb més o menys punts).

Polca. De *pulka*: pas entretallat. Antece-

La lambada sol ballar-se en parella (molt junta). ARXIU

Gràcies a Elvis Presley el rock'n'roll va assolir una audiència massiva i el seu ball es va estendre ràpidament entre la joventut.

ARXIU

dents: polonesa (3/4) i masurca. Ball saltat d'origen bohemí (1830), compàs 2/4 i ritme viu i sincopat. Sol ballar-se amb tres passos petits i un saltet sobre l'últim peu que serveix d'enllaç amb el pas següent (amb l'altre peu). Els tombos li donen viva i espectacularitat. Fou molt popular fins a mitjan segle XX. Passos: bàsic (lateral), encreuat taló-punta i molinet (amb braços a la cintura). Ha evolucionat més cap al clàssic que cap al ball de saló. Modalitats: polca europea, polca americana (o *country*) i polca paraguaiana (de ritme ternari dins el compàs binari).

Posició. Col·locació del cos del ballador. Hi ha cinc posicions clàssiques de braços i de peus.

Positura. Col·locació de la parella. Tipus: frontal (clàssica, a dues mans, a una mà, encreuada, de cintura), de costat (clàssica, a dues mans, de cintura, fent nanses), oberta a una mà, a dues (creuades o no-, de cintura, de braç), d'esquena (a dues mans, de cintura i enrotllada) i interposada.

Punt. Pas efectuat en un temps musical. Es va convertir en indicació de durada (de figures i grups de notes) a partir del segle XV. Els girs més freqüents són d'un, dos, tres, sis o vuit punts.

Ritme. Resultat de l'alternació de sons forts i febles –llargs i breus– en una frase musical. Tipus: isomètric (cada temps és

múltiple o fracció d'un compàs amb accent en un dels temps) i multimètric (els temps són diferents i sense accent fix).

Rock'n'roll. Ball i música sorgida als EUA a mitjan anys 50 de ritme 4/4, accent en els temps segons i quarts i una estructura de 12 compassos i tres acords. Originàriament constitueix una versió blanca el *rhythm & blues*. El terme fou encunyat per Alan Freed (rock = balanceig de maluc i genolls; i roll = rotació dels peus) i actualment aplega diversos tipus de música (*hard-rock*, rock simfònic, *country-rock*, *folk-rock*...) i de ball. Els precursors foren homes com Fat Domino o Chuck Berry, però no fou fins a l'aparició d'interpres blancs de la talla de Bill Halley, Jerry Lee Lewis o Elvis Presley que assoleix una audiència massiva entre la joventut. Els ballarins es mouen endavant i endarrere alhora amb una combinació de quatre o sis passos (dos d'iguals –punta-taló– i un balanceig entre el 5è i el 6è). Es pot ballar en posició normal o agafats a una o dues mans (positura de ruptura). Passos: bàsic, girs –amb canvi de mans o no–, tombos, salts, túnel... Modalitats: rock senzill (pas/temps), doble (punta-taló), triple (els *chassés* possibiliten un major desplaçament), saltat i acrobàtic (allunyat del ball de saló).

Rumba. Ball popular cubà d'origen africà (segle XVI) de ritme complex i compàs 4/4, ric en contratemps i síncopes, amb un baix que segueix el ritme de l'ha-

vanera i un acompanyament de percussió (bongos, maraques...). La seva velocitat es mou entre els 28 i els 31 compassos per minut (va experimentar una gran transformació amb l'adaptació a l'estil internacional –*cuban-system*). Anima de la majoria de balls llatins, es féu popular a Europa i als EUA cap al 1930, però no fou admesa en societat fins a 1940 (a l'estat espanyol va arribar de mà dels *danzones*). Passos: bàsic (LRR –*square-rumba*), encaçat, semiquadre, creuat (per davant o per darrere), encadenat i *queibros*. El ritme el segueixen els peus i el cos –cintura i maluc– de manera "simultània" (desplaçament del maluc al costat del pas) o "alternativa". Modalitats: rumba lenta: Més melòdica que rítmica, es balla amb passos llargs i sostinguts (la cama marca un petit cercle de dins enfora –amb cama estirada i ran de terra– al quart temps); rumba bolero: Agafa la cadència lenta i romàntica del bolero i el ritme de la rumba (els peus gairebé no s'aixequen de terra). Balls afins: *beguine* i

La rumba és el ball més popular i més practicat a Catalunya.

calypso; rumba cubana: passos petits i ràpids. Els malucs acompanyen el moviment del cos (al quart temps els genolls es flexionen cap a dintre sense acabar d'unir els peus). Balls afins: *porro* i *guaracha*; rumba catalana: to flamenc. No sol considerar-se com a ball de saló i sol ballar-se solt, amb passos petits, cops de taló i *zapateados*, i els braços en posicions típiques del ball espanyol (al quart temps, el peu colpeja el sòl i es desplaça ràpid cap a l'altre costat); Rumba-*guaracha*: compàs de 2/4 i velocitat entre 54/60 compassos per minut. Es pot ballar amb la tècnica del *square-rumba* –més ràpid– o movent el peu i el maluc a esquerra i dreta (lateral) abans de juntar (RRL).

Salsa. Més que un ball és una forma de ballar (junt o no) que accepta la majoria de figures dels balls llatins (els peus mai no arriben a tocar-se) aparegut a les Antilles, alguns països de l'Amèrica Central i determinades colònies d'immigrants d'aquestes regions als EUA. Neix de la fusió de la samba, de la rumba, el mambo i altres modalitats de música ballable pròpies d'Amèrica Llatina amb el jazz o el rock. Altres denominacions: jazz afrocarbà, *latin jazz*.

Samba: Dansa d'origen africà (*batucada*), de moviment ràpid i compàs 2/2, 2/4 o 4/4, rica en pauses i síncopes (no confondre amb la *marchinha* carnavalesca –de ritme constant), que es popularitza als 50 fins a arribar a convertir-se en el ball nacional de Brasil. Balls afins en origen i evolució: el *baiao*, la *cumbia*, el *merecumbé* i la *guajira*. De 48-56 compassos per minut, sol ballar-se a ritme de 3 passos per compàs (3/4t+1/4t+1t), de forma que el segon peu mai no avança el primer mentre que el tercer s'impulsa enrere (el cos acompanya el moviment). La samba de saló té poc a veure amb la *carioca* (amb gran dosis de creativitat i d'improvisació). Varietat: samba "cansada" (lenta). Passos: bàsic (punta-taló –amb passejada o sense), encaçat, encreuat (de forma oberta, tancada o oposada), semiquadre, balanceig (tres passos), girs, tombs, molinets i *botafogos* (amb figures obertes creuades i passejos intercalats amb passos laterals –amb ruptura o sense).

Sentit. En girs i tombs, al·ludeix el moviment de les agulles del rellotge (a la dreta) o al contrari (a l'esquerra). També solen anomenar-se positiu i negatiu, i són fixats convencionalment. A les "marxes" defineix cap on mireu.

Seqüència musical. Successió (fragment) ordenada de compassos en una peça musical.

Sèrie. Conjunt de passos o figures que corresponen a una seqüència musical. Pot repetir-se –com a unitat– en el decurs d'una peça de ball i tendeix a desenvolupar un programa preestablert.

Síncope. Desplaçament de l'accent rít-

mic resultat de perllongar un temps feble sobre un temps fort. Pot ser regular (si el valor de les notes és igual) o irregular.

Soca. De ritme semblant al *merengue*, sol ballar-se amb sèries de dos passos amb pocs moviments de maluc, repetides flexions i relleus sobre les puntes, i algun salt i picada de mans. R. Carra és de les primeres a interpretar-la a Europa (1991).

Els balls d'origen africà solen tenir un ritme ràpid i marcat.

Swing. Mot creat en 1906 ('gronxar-se') i que, a partir de 1953 passa a significar una modalitat de jazz on el desplaçament d'accents desemboca en una estratificació rítmica complexa. També té un significat més indefinible: "Feix de bones idees que et fa moure els peus" (C. Basie). Oficialment, neix l'any 35 (B. Goodman) i inicia la davallada cap al 45. Les diferents combina-

cions solen estructurar-se a partir de 8 passos efectuats en 4 temps i 6 compassos (es pot ballar amb un lleuger cop de peu en diagonal oberta al primer temps mentre l'altre peu marca una *stamp*). La parella balla en positura clàssica (amb cabrioles, canvis de mà, molinets, creuades, etc.) i a una mà. La majoria de les seves figures han passat al rock.

Tancar. Acció d'ajuntar els peus per tornar a la positura inicial.

Tango. Ple de tòpics, lligat a la *milonga*,

amb un compàs de 2/4 (33 c/m), un ritme fàcil d'identificar i una història recent però intensa, "es nodreix de l'havanera i del tango andaluz quant a melodia, i del *candombe* quant a ritme (Itàlia aportarà l'acompanyament i el to nostàlgic), arriba a Europa en 1910 (París). L'èxit (lligat a Gardel) no el priva d'invectives puritanes. L'any 20, París celebra un encontre de coreògrafs i ballarins que intenten unificar figures (vuits, *carreritas*, molinets, *sentadas*). Varietats: tango vell i tango nou. Ric en passos, figures i variants, es pot ballar en positura frontal (la més usual), d'esquena (tango fantasia dels anys 40), interposada, oberta o de costat. Modalitats: tango europeu (escola anglesa): considerada com a estàndard als concursos centroeuropeus, es distingeix pels seus passos (llargs i valentinescos), pels tombs de dos punts, les caigudes i la poca varietat de passos i una estereotipada propensió als girs ràpids i repetits de cap. Es pot ballar amb diferents combinacions d'un i de mig temps. Passos: bàsic (RRL en 1 compàs, RRRRRRL en dos, LLRR en un compàs i mig, o LLRRL en 2 –la més utilitzada), semiquadre (bàsic en L), creuat, encadenat, balanceig, tomb, *swigle* (vuit molt pronunciat), caiguda i desplaçament lateral; Tango americà (esc. americana): la majoria dels passos coincideixen amb els de l'escola anglesa però l'actitud dels balladors és diferent (mirades); tango argentí: el pas bàsic, constituït per sèries de 6 o 8 passos, permet articular diverses figures (més o menys antigues) en funció de la música i dels ballarins. Passos: *corte*: (canvi de direcció, sentit o velocitat, que serveix per introduir una figura), *quebrada* (trec de cintura), punteig, caminada,

Els ritmes calents poden ballar-se, de forma indistinta, en parella o individualment.

quatre, vuit (endavant, endarrere, de tancament o amb gir), volea, pont, doble pont, tapada (amb gir o sense), *mossegada*, molinet, ascensor, mitja lluna, mitja punta, *quite* (*saque*), arrossegada, parada, ganxo (doble i triple), falca, trava, *sentada*, gir i caiguda. Les antigues formes de ballar tango: encreuat (amb talls), dret (sense talls), lliç (sense gaire figures), saló (caminat i *bien parado*), *canengue* (del *arrabal*) o fantasia (figures molt estilitzades) poden agrupar-se en tango de saló i tango d'exhibició, on es potencia la vesant més espectacular del ball. La dona comença a *quitar*, actualment.

Tempo (tempo/beat): Cadascuna de les parts d'igual durada en què es divideix un compàs. Indicació musical.

Tomb (Turn). Passejada curta que acaba al mateix lloc on ha començat –rotació de 360°. Gir amb parella (el cap sol acompanyar el moviment per facilitar el control de la pista i evitar el mareig). Els peus es mouen (segons la velocitat) un pas endavant i un endarrere, i el tors –una mica tirat enrere– intenta compensar la força centrífuga. Els passos (i la distància entre la parella) es fan petits d'acord amb la velocitat del tomb. Solen executar-se en la posició de front i oposada (els practicats en positura oberta o de costat s'anomenen molinets). També poden fer-se en posició interposada amb 1, 2, 3 o 4 punts/compàs. Les diferents combinacions (en funció del ball) es corresponen amb diferents posicions de braços (clàssica, de ruptura, per la cintura...). Tipus: segons el sentit (a la dreta –natural–, a l'esquerra o *reverse*), segons com es repeteixin (consecutius –en el mateix sentit–, compostos –alternant-lo– o intercalats –amb passos intercalats) o el seu desplaçament (al lloc –si es torna al punt de sortida); segons els passos (en 3, 4, 6, 8, 9 o 12 punts), segons la velocitat (en un compàs –*spins*– i 2 o 3 punts, en 2 o en 4 –un per gir) o la forma de començar (encreuats –el primer peu creua per davant o per darrere–, o no). També hi ha tombs per extensió (figura composta realitzada amb braços en extensió) o amb *jeté* (figura composta que parteix d'un salt en *jeté*).

Twist. Ball ràpid d'origen nord-americà (Chubby Checker), difós a partir dels anys 60, posterior al rock. Fou dels primers balls en què la parella ballava amb girs i desplaçaments individuals: rotació rítmica i constant de cames i malucs amb

L'apogeu del xarleston correspon als anys vint, el període d'entreguerres.

ARXIU

peus paral·lels o oposats. Passos: bàsic (rotació amb cames juntes i molt flexionades –amb desplaçament lateral o sense), cos endavant o endarrere i baixades (espatlles rectes). Els braços acompanyen el moviment dels malucs de forma oposada.

Vals. Lligat a les anomenades *walzerische Tanze* (*deutsche Tanze*, *wiener Tanze*, *läudler*...) austro-bavareses (tot i que l'antecedent més remot sigui la *volta* italiana del segle XV), s'imposa a partir de 1810 amb Strauss com a estàndard. La parella es desplaça tombant (*walzen*: 'girar') a ritme de 3/4, seguint la "línia de ball" i fent lliscar els peus. Modalitats: vals vienès: els peus puntegen tres passos d'igual durada (accent al primer) seguint els canvis de ritme imposats per l'orquestra (més petits com més ràpida sigui la música), el cap anticipa el seu gir al cos, amb els braços quietes i les espatlles una mica enrere. Els girs, que solen fer-se en sis passos, s'executen amb suavitat i dolcesa (contrasta amb el rígid cerimonial del vals anglès). El ball permet salts, girs i obertures; vals anglès (vals lent): ball de tres compassos bàsicament caminat. L'home comença el primer punt amb el peu esquerre endavant i

el segon amb el dret endarrere seguint l'esquema del vals vienès amb passos lents, lliscats i amb una pronunciada flexió al primer temps. En els quarts de volta segueix la mateixa estructura (estil Boston). Passos: bàsic (tres passos d'igual durada puntejats –amb desplaçament o sense), semiquadre, creuat, colpejat, encaçat (en creuant el segon pas), lateral o en diagonal.

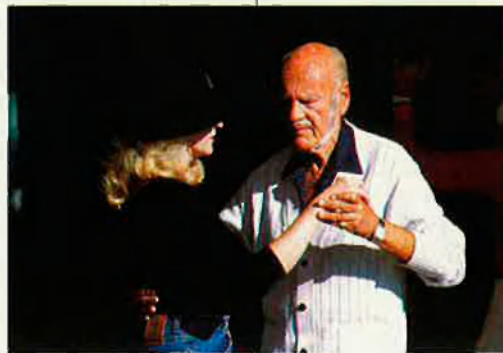
Variant. Resultat de modificar algun detall en un pas o figura.

Xarleston: Dansa dels negres nord-americans de compàs 4/4 i ritme sinco pat que va prendre el nom de la ciutat de Charleston (Carolina del Sud). El seu apogeu (l'any 1926 es presenta a París) correspon al període d'entreguerres.

Procedent del fox, es pot ballar en parella com un *quicks-tep* o amb pujades laterals de cama (*quicks*) i rotacions de peu (estil americà).

Els braços faciliten l'equilibri. Passos: bàsic (flexió –en contratemps– i rotació de peus), creuat, balanceig, marxa creuada, creuades de mans i braços sobre els genolls i girs.

Aleix Cort

Les parelles de vals es desplacen tombant al ritme característic de 3/4, seguint la "línia de ball".

RAFA GIL